

SUN'IY INTELLEKT HUQUQDA.

Mahamadsodiq Yulduz Dilshod qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola sun'iy intellekt texnologiyalarining huquq sohasida qo'llanilishi va uning huquqiy jarayonlarni samarali amalga oshirishdagi roli haqida so'z yuritadi. Sun'iy intellekt huquqiy hujjatlarni tahlil qilish, sud amaliyotini optimallashtirish, qarorlar qabul qilishda yordam berish va huquqiy tizimni yanada samarali qilish vositasi sifatida keng qo'llanilishi mumkinligi ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektning huquqiy jarayonlarda qo'llanilishi etik va huquqiy masalalarni ham yuzaga chiqaradi, xususan mas'uliyat, shaffoflik va inson omili bilan bog'liq muammolar muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, huquqiy texnologiyalar, huquqiy tahlil, sud jarayoni, elektron hujjat, huquqiy qarorlar, etik masalalar, mas'uliyat, shaffoflik.

Zamonaviy davrda sun'iy intellekt texnologiyalari turli sohalarda, xususan huquq sohasida ham keng qo'llanilmoqda. Huquqiy ishlar murakkab va ko'p vaqt talab qilishi sababli, sun'iy intellekt huquqiy ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, hujjatlarni avtomatlashtirish, sud jarayonlarini optimallashtirish va huquqiy qarorlarni samarali qabul qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellektning huquqda qo'llanilishi etik va huquqiy masalalarni yuzaga chiqaradi, masalan, mas'uliyat, shaffoflik va inson omili bilan bog'liq muammolar. Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining huquqiy tizimdagi roli, afzalliklari va samarali qo'llanilish yo'llari keng tahlil qilinadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari huquq sohasida birinchi navbatda huquqiy hujjatlarni tahlil qilishda qo'llaniladi. Sud ishlariga oid ma'lumotlar, qonunchilik normalari, oldingi sud qarorlari va huquqiy talqinlar katta hajmda bo'lgani sababli, inson tomonidan ularni tezkor va mukammal tahlil qilish ko'pincha qiyin bo'ladi. Sun'iy intellekt algoritmlari hujjatlarni avtomatik tarzda saralash, muhim ma'lumotlarni ajratib olish va tegishli sud amaliyotlariga moslashtirish imkonini beradi. Bu jarayon huquqiy ekspertizani tezlashtiradi, inson xatosini kamaytiradi va sud ishlarining sifatini oshiradi.

Shuningdek, sun'iy intellekt sud amaliyotini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, ishlarning ko'pligi va murakkabligi sababli sud jarayonlarida kechikishlar yuzaga kelishi mumkin. Sun'iy intellekt yordamida ishlar ustuvorlik bo'yicha tartiblanadi, muhim ishlar tezroq ko'rib chiqiladi va sud jarayonlari samarali boshqariladi. Shu tarzda, huquqiy tizimning samaradorligi oshadi va fuqarolar huquqlarini himoya qilish tezlashadi. Sun'iy intellekt huquqiy qarorlar qabul qilishda ham yordamchi vosita sifatida ishlatiladi. Masalan, ilg'or algoritmlar oldingi sud qarorlari va qonunchilik normalari asosida ehtimoliy natijalarni tahlil qilishi mumkin. Bu sudyalarga qaror qabul qilish jarayonida yordam beradi va huquqiy muammolarni oldindan aniqlash imkonini yaratadi. Shu bilan birga, qarorlar insoniy nuqtai nazar bilan ham tekshirilishi lozim, chunki sun'iy intellekt algoritmlari har doim ham kontekst va insoniy axloqiy omillarni to'liq hisobga olmaydi. Sun'iy intellektning huquqda qo'llanilishi bilan bog'liq etik va huquqiy masalalar ham mavjud. Masalan, mas'uliyat masalasi: agar sun'iy intellekt noto'g'ri qaror qabul qilsa, javobgarlik kimga yuklanadi? Shu bilan birga, shaffoflik masalasi ham muhimdir, ya'ni algoritmlar qanday ishlayotgani va qaysi mezonlarga asoslanib qaror qabul qilayotgani fuqarolar va sud tizimi uchun tushunarli bo'lishi zarur. Inson omili, mas'uliyat va etik qadriyatlar sun'iy intellekt huquqiy tizimda samarali ishlashi uchun alohida e'tiborda bo'lishi lozim.

Sun'iy intellektning huquqiy tizimdagi qo'llanilishi, shuningdek, elektron hujjat aylanishi va huquqiy xizmatlarni avtomatlashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, huquqiy maslahatchilar va advokatlar sun'iy intellekt yordamida hujjatlarni tezkor tayyorlashi, ma'lumotlarni qidirishi va mijozlarga samarali xizmat ko'rsatishi mumkin. Bu esa nafaqat ish samaradorligini oshiradi, balki huquqiy xizmatlarning sifatini ham yaxshilaydi.

Sun'iy intellekt huquqiy tizimlarda ma'lumot xavfsizligini ta'minlash va hujjatlarni himoyalash sohasida ham muhim ahamiyatga ega. Elektron hujjatlar va onlayn sud jarayonlarida katta hajmdagi ma'lumotlar ishlatiladi, bu esa ularni noto'g'ri foydalanish va ruxsatsiz kirishdan himoya qilishni talab qiladi. Sun'iy intellekt algoritmlari ma'lumotlarni

shifrlash, kirishni nazorat qilish va xavfsizlik holatlarini monitoring qilish orqali huquqiy tizimning ishonchliligini oshiradi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishda ham qo'llanilishi mumkin, bu esa zamonaviy huquqiy tizimlarda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sun'iy intellekt yordamida huquqiy qarorlar qabul qilish jarayonida adolatni ta'minlash ham osonlashadi. Masalan, ilg'or algoritmlar sud amaliyotidagi tendensiyalarni tahlil qilishi va noto'g'ri qarorlar ehtimolini kamaytirishi mumkin. Bu esa sud tizimida shaffoflik va ishonchlilikni oshiradi. Shu bilan birga, algoritmlar inson omilini butunlay almashtirmasligi kerak, chunki huquqiy qarorlar faqat qonunchilikka emas, balki ijtimoiy va etik qadriyatlarga ham asoslanishi zarur. Sun'iy intellekt huquqiy tizimda ta'lim va malaka oshirish jarayonlarini ham rivojlantiradi. Huquqshunoslar va sudyalalar sun'iy intellekt yordamida yangi qonunchilik normalarini tezkor o'rganishi, ilg'or sud amaliyotlarini kuzatishi va tajriba almashishi mumkin. Shu tarzda, huquqiy kadrlar tayyorlash va ularning bilimlarini yangilash jarayoni sezilarli darajada samarali bo'ladi.

Sun'iy intellektning huquqda qo'llanilishi ijtimoiy adolatni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Masalan, algoritmlar tarafdashlikni kamaytirishga, sud qarorlarida tenglikni oshirishga va huquqiy yordamning barcha qatlamlarga teng taqsimlanishini nazorat qilishga yordam berishi mumkin. Buning natijasida fuqarolarning huquqlari himoya qilinadi va huquqiy tizim jamiyatga yanada yaqinlashadi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining huquqda qo'llanilishi doimo rivojlanib bormoqda. Shu sababli, huquqiy tizimlar va qonunchilar sun'iy intellektning afzalliklarini to'liq anglab, uning etik, huquqiy va ijtimoiy masalalarini hisobga olgan holda uni samarali integratsiya qilishlari zarur. Bu esa nafaqat huquqiy jarayonlarning sifatini oshiradi, balki fuqarolarning huquqlarini yanada ishonchli himoya qilish imkonini beradi.

Xulosa

Sun'iy intellekt texnologiyalari huquq sohasida katta ahamiyatga ega bo'lib, huquqiy jarayonlarni samarali amalga oshirish, sud ishlarini tezlashtirish, hujjatlarni tahlil qilish va

qarorlar qabul qilishda yordam beruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Sun'iy intellekt yordamida huquqiy tizimning samaradorligi oshadi, inson xatosi kamayadi, sud amaliyotida shaffoflik va ishonchlilik ta'minlanadi. Shu bilan birga, algoritmlarning huquqda qo'llanilishi etik, huquqiy va ijtimoiy masalalarni yuzaga chiqaradi, mas'uliyat, shaffoflik va inson omili kabi jihatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt huquqiy tizimda faqat texnologik vosita sifatida ishlatilmasdan, balki inson omili bilan birgalikda qo'llanilganda yanada samarali bo'ladi. Bu esa nafaqat huquqiy qarorlarning sifatini oshiradi, balki fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlash imkonini beradi. Kelajakda sun'iy intellektning huquqiy jarayonlarga integratsiyasi kengayib, huquqiy xizmatlar, sud tizimi va huquqshunoslik sohasidagi innovatsiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, huquqiy tizimlar sun'iy intellektning afzalliklarini to'liq anglab, uni mas'uliyatli va etik me'yorlar asosida qo'llashi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. <https://kun.uz/uz/news/2022/09/08/suniy-intellekt-va-xavfsizlik-robotlar-odamlar-ustidan-hukmronlik-qilishi-mumkinmi>
2. Sun'iy intellekt-texnologik rivojlanish asosi- Yuz.uz <https://yuz.uz/uz/uz/news/suniy-intellekt--texnologik-rivojlanish-asosi>
3. <https://kun.uz/uz/news/2023/05/10/suniy-intellekt-xavfli-odamlarning-ishsiz-qolish-ehtimoli-qanchalik-yuqori>
4. <https://iskulubu.com/manset/yapay-zekanin-en-onemli-5-avantaji-ve-dezavantaji/>.